

STANISŁAW MARIAN
SEDLACZEK

Marian Miszczuk

BOHATEROWIE
NIEPODLEGŁEJ

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

STANISŁAW MARIAN SEDLACZEK

Marian Miszczuk

BOHATEROWIE
NIEPODLEGŁEJ

Stanisław Sedlaczek, 1936 r. (zbiory M. Wojdana)

STANISŁAW MARIAN SEDLACZEK

1892–1941

Należał do pokolenia Polaków wychowanych w czasie za-
borów, którzy walczyli o Niepodległą, potem budowali jej
fundamenty, a gdy wybuchła II wojna światowa – wystąpili
przeciw obu równie niehumanitarnym i zbrodnictwom agresorom.
Kołomyja i Lwów były dla niego tak samo polskie jak Kra-
ków, Poznań czy Warszawa. W każdym z tych miast czuł się
jednakowo dobrze. Jego Kresy zaczynały się gdzieś w Żyto-
mierzu i kończyły za Kijowem. Był jedną z najwybitniejszych
postaci w ponadstuletnich dziejach harcerstwa. Poświęcił
mu całe swoje dorosłe życie, przez wiele lat wywierał istot-
ny wpływ zarówno na rozwój samego ruchu, jak i na losy
tysiący młodych Polaków. Miał wykrystalizowane poglądy
społeczne i polityczne, które lokowały go w obozie narodo-
wodemokratycznym. Z biegiem lat coraz więcej czasu prze-
znaczał na studia teologiczne, coraz bardziej kierował się ku
fundamentalizmowi katolickiemu, a coraz mniej było w nim
otwartości i skautowego braterstwa, miłości do bliźniego.
Jednak przede wszystkim pozostawał niezwykle uczciwym
i prawym człowiekiem. Sedlaczek poznał skutki i koszmar

wojny, a w szczególności tragedie ludzi przymusowo wysiedlonych, okropności czasów rewolucji komunistycznej w Rosji. Swoje życie poświęcił budowie niepodległej Polski i za to został zamordowany w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz.

Rodzina, nauka, działalność społeczna, pierwsze kroki skautowe

Stanisław Marian Sedlaczek urodził się 31 stycznia 1892 r. w Kołomyi. Był najstarszym z sześciorga dzieci Wiktora Sedlaczka, wówczas właściciela sklepu z materiałami tekstylnymi w Kołomyi, i Filipiny (używała też imienia Felicja) z domu Dominikowskiej. W 1898 r. ukończył szkołę podstawową w Kołomyi. W roku szkolnym 1904/1905 jako uczeń V Gimnazjum Państwowego we Lwowie otrzymał „stopień pierwszy

Wiktor Sedlaczek, 1 VIII 1919 r. (fot. Tadeusz Jabłoński, Kraków-Krynica, zbiory M. Wojdana)

Stanisław Sedlaczek, uczeń klasy IVb V Gimnazjum we Lwowie, 1906 r. (fot. Kordyan, Lwów, zbiory M. Wojdana)

Gmach Lwowskiej Szkoły Politechnicznej, ok. 1910 r. (zbiory M. Miszczuka)

z odznaczeniem”. Uczył się bardzo dobrze także w następnych klasach. W latach 1910–1914 studiował na Wydziale Budowy Maszyn Lwowskiej Szkoły Politechnicznej. Nigdy jednak nie było mu dane uprawiać wyuczonego zawodu. W roku 1923 tak o tym pisał: „Praca społeczna, wychowawcza w harcerstwie, której od 1914 r. całkowicie się oddałem, skierowała moje zainteresowania ku studiom pedagogicznym”.

W szkole średniej należał do Organizacji Młodzieży Narodowej, a następnie był aktywnym członkiem tajnego Związku Młodzieży Polskiej „Zet”. Wspominając okres gimnazjalny i akademicki, szczególnie podkreślał znaczenie dla własnego rozwoju pracy w konspiracyjnych organizacjach młodzieży:

[...] tę rzeczywistą Polskę, wielką, nieuznającą granic zaborów, jedyną – zobaczyłem dopiero w ciasnym pokoju tajnych zebrań O[rganizacji] M[łodzieży] N[arodowej]. [...] Jakże się otwierały oczy studenta, gdy go wprowadzano do „gron wszechpolskich”, „grupy zetowej”, „koła braterskiego”!

Polski skauting i harcerstwo były syntezą angielskiego wzorca doświadczeń wielu polskich organizacji młodzieżowych, w których dominującą rolę odgrywały patriotyzm i przygotowania do walki o niepodległość. Związkowe Naczelnictwo Skautowe (ZNS) we *Wskazówkach dla drużynowych i przybocznych skautowych* ze stycznia 1913 r. nakazywało:

Drużynowi pamiętać mają zawsze, że skauting jest systemem wychowania narodowego, który – jednocząc młodzież w grupach o pewnym typie życia, przez odpowiednie ćwiczenia duchowe i fizyczne – wyrabia jednostki na dzielnych i prawych obywateli-żołnierzy, przygotowanych pod każdym względem do znoszenia trudów i ofiar, jakich od nich Ojczyzna wymagać może.

Stanisław służbę skautową rozpoczął dopiero w październiku 1913 r., w wieku 21 lat. Został wówczas pomocnikiem Ignacego Kozielewskiego, głównego pisarza (czyli sekretarza) ZNS. Równocześnie wszedł do komitetu redakcyjnego dwutygodnika „Skaut” – pisma Związkowego Naczelnictwa Skautowego. Sedlaczek nie miał doświadczenia w pracy z drużyną, więc pierwszy swój tekst poświęcił temu,

na czym się akurat znał doskonale – prowadzeniu sklepiu szkolnego, zarządzanego przez skautów. Artykuł opublikowany w „Skaucie” w grudniu 1913 r. zaczynał się przypomnieniem bojkotu wyrobów pruskich i hasłem popierania polskiego przemysłu, na przykład przez całkowite powstrzymywanie się polskich klientów od zakupu sprodawanych z zagranicy cukierków.

Skautowa odznaka organizacyjna dla młodzików i ochotniczek wprowadzona we wrześniu 1913 r. przez ZNS (zbiory M. Miszczuka)

Polski skauting w Galicji w 1912 r. liczył ok. 3500 skautek i skautów, którzy ćwiczyli regularnie, nic więc dziwnego, że czołowi działacze „Sokoła” właśnie w nim widzieli przyszłość swojego ruchu i starali się wspierać tę młodzież, a także związać ją jak najsilniej ze swoją organizacją. 7 marca 1914 r. Stanisław Sedlaczek został głównym sekretarzem ZNS we Lwowie. Latem 1914 r. zaplanowano w Skole kursy skautowe, których celem było ujednolicenie formy pracy, wyszkolenie nowych instruktorów i zastępowych, a uczestnictwo młodzieży z zaboru rosyjskiego, pruskiego i z Kijowa miało wzmocnić ponadzaborowy charakter skautingu polskiego. Sedlaczek został przybocznym komendy (dowództwa) całego kursu i zastępcą Jerzego Lewakowskiego, kierującego kursem zastępowych.

Kolonia skautowa w Ostałowicach – I Lwowska Drużyna Skautowa im. T. Kościuszki (zbiory M. Miszczuka)

Legion Wschodni i skauting w konspiracji antyrosyjskiej

W związku z wybuchem I wojny światowej kursy zostały przerwane, a uczestnicy z zaboru rosyjskiego otrzymali rozkaz powrotu do domów. Pozostali – w liczbie ok. 40 – złożyli na ręce Kazimierza Wyrzykowskiego i ks. Jana Mauersbergera uroczystą przysięgę, „że oddają się na służbę sprawie i ślubują gotowość poświęcenia swych sił i życia dla Polski”.

W sierpniu 1914 r. we Lwowie organizował się Legion Wschodni do walki z Rosją. Wstępowali do niego na zasadzie ochotniczego zaciągu członkowie Stałych Drużyn Sokolich, Drużyn Bartoszewskich i Polskich Drużyn Strzeleckich okręgu lwowskiego oraz polskiego skautingu. Wobec postępów armii rosyjskiej w Galicji Wschodniej 29 sierpnia 1914 r. rozpoczęto ewakuację Legionu na zachód. Sedlaczek wraz z kilkoma członkami ZNS wyjechał ze Lwowa 31 sierpnia, a 2 września do miasta wkroczyły oddziały armii rosyjskiej.

Rosjanie we Lwowie (zbiory M. Miszczuka)

Tymczasem politycy Narodowej Demokracji wszelkimi siłami starali się nie dopuścić do przekształcenia się Legionu Wschodniego w jednostkę bojową, a Sedlaczek brał w tym aktywny udział. 21 września 1914 r. w Mszanie Dolnej Legion uległ samorozwiązaniu. Powodem likwidacji formacji była odmowa złożenia przysięgi na wierność cesarzowi austriackiemu, w istocie był to pretekst, by polscy ochotnicy nie wzięli udziału w walce z zaborcą rosyjskim po stronie państw centralnych. Gotowość zaprzysiężenia zadeklarowało jedynie ok. 800 legionistów skupionych wokół kpt. Józefa Hallera i kpt. Jana Kozickiego. Legioniści gotowi złożyć przysięgę oraz ochotnicy ze Śląska Cieszyńskiego (ok. 370) i Podhala (ok. 500) utworzyli 3. Pułk Piechoty Legionów Polskich. Pozostali zostali wcieleni do armii austro-węgierskiej i bezimiennie ginęli dla „chwały” dynastii habsbursko-lotaryńskiej i „najjaśniejszego Pana Franza Josepha I”. Losem tych, którzy nie podlegali wcieleniu lub chcieli go uniknąć, politycy endeccy się nie zainteresowali.

Początkowo Sedlaczek pozostał w Krakowie i utrzymywał stały kontakt z naczelnym komendantem skautowym Kazimierzem Pankiem oraz z braćmi zetowymi. W grudniu 1914 r. przedarł się przez front do okupowanego przez Rosjan Lwowa. Został tam tylko jedną działającą drużyną – II Lwowską Żeńską Drużyną Skautową im. Waleriana Łukasieńskiego, która wbrew rozkazowi ZNS nie zakończyła pracy, lecz przeszła do konspiracji. Dziewczęta wyszukiwały jeńców Polaków z armii austro-węgierskiej i pomagały im w ucieczce. W połowie 1915 r. działały już dwie drużyny żeńskie, liczące 70 skautek.

Po przybyciu do Lwowa Sedlaczek natychmiast włączył się w działalność społeczną, brał udział w pracach Wojennej Pomocy Studentów Politechniki, zorganizował też na nowo VII Lwowską Drużynę Skautową, która jako jedyna drużyna męska prowadziła tajną pracę w czasie okupacji rosyjskiej w Galicji Wschodniej. Równocześnie powołał konspiracyjną komendę drużyn lwowskich (męskiej i żeńskiej).

O swej ówczesnej działalności pisał, że przeszedł „kurs» tajnego prowadzenia skautingu”. Pod naporem niemiecko-austriackiej ofensywy na froncie wschodnim 20 czerwca 1915 r. Rosjanie opuścili Lwów, a wraz z nimi – przymusowo lub dobrowolnie – wyjechała duża grupa inteligencji, polityków i dziennikarzy lwowskich nastawionych prorosyjsko, w tym Sedlaczek.

Wśród Polaków w Kijowie

Po trzech miesiącach wędrówki przez Ukrainę, w pierwszych dniach września 1915 r. Sedlaczek dotarł do Kijowa. Od razu włączył się do pracy w „Zecie”, w polskim skautingu oraz polskich organizacjach pomocy uciekinierom i przymusowo wysiedlonym.

Skauting polski na Rusi rozwijał się szybko, brakowało jednak instruktorów. Ofensywa państw centralnych w 1915 r. rzuciła w głąb państwa carów ok. 3 mln uchodźców z Królestwa, Galicji i Wileńszczyzny, wysiedlonych na rozkaz rosyjskich władz wojskowych bądź uciekających z powodów ekonomicznych i politycznych. W tej masie uchodźców było wielu skautów i skauetek z Królestwa Polskiego oraz Galicji, którzy wyjeżdżali z rodzinami, byli przesiedlani przymusowo lub aresztowani przez carską policję i wywożeni w głąb Rosji. Władze rosyjskie starały się rozmieścić uchodźców równomiernie w całym imperium, wskutek czego skautki i skauci byli rozproszeni na olbrzymim terenie Rosji. W połowie 1915 r. wiadomo było, że praca skautowa poza

Herb województwa kijowskiego, 1914 r. (rys. Stanisław Eliaż Radzickowski, zbiory M. Miszczuka)

Kijowem rozwija się w Białej Cerkwi i Żytomierzu, w Petersburgu i Moskwie i że w innych miejscowościach znajdują się skauci, którzy szukają kontaktów z jakimiś władzami.

Od września 1915 r. trwały w Kijowie intensywne prace nad stworzeniem ogólnorosyjskiej organizacji polskiego skautingu. W ich wyniku

Odznaka harcerska w państwie rosyjskim (kopia wykonana przez Jacka Nawrockiego)

W Kijowie w 1912 r. powstał pierwszy zastęp polskich skautów na Rusi „Kruków”. Inicjatorem jego powołania i zastępowym był student Politechniki Kijowskiej Władysław Nekrasz (pseudonim organizacyjny „Władysław Kruk”). Od 26 listopada 1914 r. działała polska Związkowa Komenda Skautowa na Rusi, której podlegało 82 skautów i skautek. Ich praca była głęboko zakonspirowana przed władzami rosyjskimi, a nawet przed polskim społeczeństwem, w przypadku dekonspiracji groziło bowiem aresztowanie, wydalenie ze szkoły lub wyższej uczelni. Obawiano się tego, gdyż wilczy bilet uniemożliwiał dalszą naukę w szkołach na terenie cesarstwa, a w warunkach wojennych nie było możliwości nauki za granicą, np. w Galicji. Trzeba tu podkreślić, że praca zarówno skautowa, jak i peowiacka była skierowana przeciw Imperium Rosyjskiemu, a po zajęciu Ukrainy przez Prusaków także przeciw nim.

Władysław Janusz Nekrasz, „Kruk” (na piersi Odznaka państwowa I Korpusu Polskiego w Rosji), Warszawa 1919 r. (Archiwum SGGW)

Stanisław Sedlaczek, Kijów 6 VII 1918 r.
(zbiory M. Wojdana)

postanowiono w końcu grudnia przeprowadzić tajny zjazd Naczelnej Komendy Skautowej. Odbył się on w dniach 29–30 grudnia i wzięło w nim udział kilkanaście osób. Zjazd przekształcił się w I Zjazd Główny w Państwie Rosyjskim. Powołano wówczas Naczelne Kierownictwo Harcerstwa na Rusi i w Rosji, a Sedlaczek na dwuletnią kadencję został wybrany na naczelnika Harcerstwa Polskiego na Rusi i w Cesarstwie (objął swoje obowiązki 1 stycznia 1916 r.). Był to niezwykle trafny wybór, Sedlaczek bowiem ze swoją energią, zdolnościami organizacyjnymi i całkowitym oddaniem sprawie doprowadził do rozkwitu harcerstwa na Rusi i w Rosji.

Budując dużą organizację, Sedlaczek musiał brać pod uwagę uwarunkowania polityczne. Polityka narodowych demokratów w czasie wojny była zorientowana na państwa ententy. Działalność polskich instytucji, takich jak na przykład Centralny Komitet Obywatelski, bazowała na państwowych funduszach rosyjskich, a więc konspiracyjne harcerstwo, które niemal od początku starało się o legalizację swych prac, musiało balansować między swoim niepodległościowym charakterem a politycznymi interesami społeczeństwa polskiego w imperium.

Organem Naczelnego Kierownictwa było pismo „Młodzież”, początkowo przeznaczone dla całej młodzieży polskiej. Sedlaczek redagował dział harcerski, a pod koniec 1917 r. został redaktorem całego periodyku. W roczniku 1916 wyraźny jest jeszcze podział na materiały o charakterze ogólnym oraz artykuły o skautingu, w których podkreślano, że jest to ruch zapoczątkowany w sojuszniczej dla Rosji Anglii. W 1917 r. pismo miało już charakter czysto harcerski. Nie tylko uczyło i stanowiło

ROK II.

STYCZEŃ 1917 ROK.

Nr 1.

*Ojczyzny nieśmiertelnej .. Serce wielkie niech słysze
Ciągłe w sobie bijące.*

Juliusz Stowacki

MŁODZIEŻ

Cena 60 kop.

Z przesyłką . 65 kop.

**Adres Redakcji i Administracji:
KIJÓW, NESTEROWSKA № 40 (DRUGIE PIĘTRO).**

Sokoli i polscy skauci w Smoleńsku, 1917/1918 r. (Polona)

cenne źródło materiału do pracy samokształceniowej czy harcerskiej, ale stało się także łącznikiem między centralą w Kijowie a rozszanymi po całej carskiej Rosji skautami i skautkami.

Na II Zjeździe Głównym, który odbywał się w czasie świąt Bożego Narodzenia 1916 r., Sedlaczek ponownie został wybrany na naczelnika. W grudniu 1916 r. harcerstwo w Rosji zrzeszało 2350 harcerek i harcerzy w 37 środowiskach (miejscowościach), a w maju 1917 r. ich liczba zwiększyła się do ok. 5000 w 70 środowiskach, przesadą jednak byłoby twierdzenie, że rozwój ten wynikał wyłącznie z pracy Sedlaczka i Naczelnego Kierownictwa. To sama młodzież, jej niesamowity entuzjazm, zaangażowanie i chęć działania mimo coraz trudniejszych warunków – upadającego imperium, narastającego terroru bolszewickiego (niemal od chwili objęcia władzy bolszewicy rozpoczęli represje wobec organizacji skautowych, a harcerstwa w szczególności), później zaś okrutnej wojny domowej – była największą siłą sprawczą powstawania i rozwoju jednostek harcerskich na terenie prawie całej Rosji.

Po rewolucji lutowej 1917 r. organizacja harcerska ujawniła się i zlegalizowała swą działalność w Rosji. Od 1 kwietnia tego roku zmieniono nazwę władzy harcerskiej na Naczelnictwo Harcerstwa w Państwie Rosyjskim, w szerokim obiegu funkcjonujące jako Naczelnictwo Harcerskie w Kijowie (NHK).

Sedlaczek był współorganizatorem kilkutygodniowego kursu wychowania fizycznego, który się odbył na początku 1916 r. w Kijowie pod kierownictwem Eugeniusza Piaseckiego, kursów instruktorskich w maju 1916 r., a także kierownikiem dwu takich kursów pod Kijowem w maju 1917 i na przełomie czerwca i lipca 1918 r. Na tych ostatnich to on prowadził najważniejsze wykłady (łącznie 14 godzin): z historii skautingu i harcerstwa, organizacji harcerstwa, ogólnych zasad metody skautowej, służby wewnętrznej, teorii gier skautowych, a także z terenoznawstwa i związanego z tym tematem szkicowania. W późniejszym okresie brał udział w organizowaniu powrotów Polaków do kraju. W Kijowie prowadził, jak czytamy w jego własnoręcznie napisanym biogramie z 1925 r., „ciekawą akcję pomocy jeńcom wojskowym i cywilnym oraz więźniom w obozach i więzieniach”. Sprawa powrotu stawała się tym pilniejsza, im bardziej wzrastał się terror bolszewicki na terenie Rosji i Ukrainy. W chwili opuszczenia Kijowa był poszukiwany przez sowiecką Komisję Nadzwyczajną do Walki z Kontrewolucją (Czeka) i wydano na niego zaocznie wyrok śmierci.

Budowanie zjednoczonego Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP)

Sedlaczek wyjechał z Kijowa w styczniu 1919 r. i udał się do Warszawy, jak pisał, „w sprawach reemigracyjnych” oraz na pierwsze zebranie Naczelnej Rady Harcerskiej (NRH), która w dniach 9–11 lutego obradowała w stolicy w składzie 10 osób (3 z Poznańskiego, 3 z Kijowa i 4 z Królestwa i Litwy). Z jego ogromnym doświadczeniem organizacyjnym, redaktor-

skim, publicystycznym i umiejętnościami pracy w trudnych warunkach został wybrany do Wydziału Wykonawczego NRH, a 13 lutego 1919 r. powołano go do Naczelnego Inspektoratu Harcerskiego nadzorującego ZHP z ramienia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego – został zastępcą naczelnego inspektora Tadeusza Strumiłły.

Na lato 1919 r. w Zwierzyńcu Zamojskim – dzięki pomocy finansowej i gospodarczej Maurycego Klemensa Zamoyskiego – zaplanowano kursy starszyny harcerskiej oraz kursy związkowe (żeński i męski). Mieli w nich wziąć udział młodzi instruktorzy ze wszystkich dzielnic Polski, jednak najpierw odbył się dwutygodniowy obóz dla starszyny harcerskiej. Zgromadził on 40 uczestników, którzy w charakterze gości mogli na żywo śledzić III Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej. We wszystkich tych przedsięwzięciach Sedlaczek brał aktywny udział. Zjazd odbył się w dniach 10–11 lipca. Po raz pierwszy uczestniczyli w nim delegaci wszystkich organizacji dzielnicowych, a decyzje, które wówczas zapadły, wpłynęły na kształt ZHP w II Rzeczypospolitej. Naczelna Rada Harcerstwa została uznana za najwyższą tymczasową władzę harcerską (do czasu zjazdu walnego), a Wydział Wykonawczy przekształcił się w Naczelnictwo ZHP. Tadeusza Strumiłłę wybrano na przewodniczącego, Maria Wocalewska została kierowniczką pracy żeńskiej, a Stanisław Sedlaczek pełnił funkcję kierownika pracy męskiej. Kurs młodzieżowy rozpoczął się 15 lipca. Pierwszy rozkaz prowadzącego kurs Strumiłły zaczyna się od słów: „Kierownictwo pierwszych kursów harcerskich Wolnej i Zjednoczonej Polski wita serdecznie harcerzy przybyłych do obozu ze wszystkich stron Rzeczypospolitej”.

Jeśli chodzi o poglądy Sedlaczka na harcerstwo (już wówczas ZHP), to uważał on, że konieczne jest istnienie jednego „wszechpolskiego” związku, w którym decydującą rolę będą odgrywać dorośli (pełnoletni, ukończone 21 lat), mianowani instruktorzy, wspierani przez inne osoby dorosłe gotowe poświęcić swój czas i umiejętności na pracę z młodzieżą. Sedlaczek bardzo mocno podkreślał konieczność przyciągnięcia do or-

ganizacji osób starszych, by w ich rękach spoczywał „właściwy kierunek wychowawczy pracy”. Dla niego osobiście wstąpienie do polskiego skautingu oznaczało świadome przyjęcie wielu zobowiązań, w tym rozwoju własnych umiejętności, ustawicznego kształcenia, a przede wszystkim dokładnego wypełniania wymogów etycznych wynikających z treści „Prawa i Przrzeczenia Harcerskiego”. Stawiał przed sobą wysokie wymagania i tego samego oczekiwał od instruktorów i harcerzy.

Sedlaczek widział zniszczony wojną kraj, zdemoralizowane biedą, okupacją, wojnami i gnębione chorobami społeczeństwo, szukał więc w wychowaniu młodzieży środka na naprawienie tego stanu rzeczy. Następne lata życia poświęcił pracy dla Polski, a jego własna wizja jawiła mu się jako jedyna i najwłaściwsza. Metodę skautową uważał za odpowiednie narzędzie do zmiany sytuacji w kraju i gorąco ją propagował, ale ideologię i zakres zadań chciał dostosować do warunków polskich. Harcerstwo według Sedlaczka miało do spełnienia zadania o zakresie o wiele szerszym niż te, które dla skautingu nakreślał Baden-Powell – miał to być „potężny Ruch odrodzeńczy, który chce przyczynić się do budowy wielkiej i potężnej Polski, do zwiększenia szczęścia obywateli, do urzeczywistnienia zasad Chrystusowych w świecie”.

Tworzony ZHP był organizacją bez zaplecza materialnego, a jego ciężka sytuacja finansowa wynikała także z tragicznego stanu gospodarki odradzającej się Polski, która toczyła wojny o utrzymanie niepodległości i o kształt granic. Sedlaczekowi skromne utrzymanie zapewniała podjęta 1 maja 1919 r. praca w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP) w charakterze referenta harcerstwa w Departamencie Szkolnictwa Średniego, a następnie sekretarza do spraw harcerstwa.

Tymczasem sytuacja na froncie polsko-bolszewickim w lipcu 1920 r. znacznie się skomplikowała. Po chwilowych sukcesach Wojska Polskiego i zajęciu Kijowa Armia Czerwona ruszyła z potężną ofensywą. 3 lipca przewodniczącym ZHP został gen. Józef Haller, 8 lipca mianowany Ge-

neralnym Inspektorem Armii Ochotniczej. 12 lipca Sedlaczek wydał rozkaz o mobilizacji harcerstwa męskiego i „stawienia pod broń harcerskich oddziałów ochotniczych z całego kraju”. Sam w momencie największego zagrożenia kraju, 14 sierpnia 1920 r., udał się do Powiatowej Komendy Uzupełnień. Został uznany za zdolnego do służby wojskowej, jednak nie skierowano go na front. Zapewne jego praca w Armii Ochotniczej miała większe znaczenie niż jego wartość bojowa jako niewyszkolonego ochotnika na linii frontu.

Zakończenie wojny polsko-bolszewickiej pozwoliło na rozpoczęcie kolejnego procesu porządkowania struktury organizacyjnej ZHP. Praca w harcerstwie męskim była niemal całkowicie zdezorganizowana, w szeregi WP w 1920 r. wstąpiło bowiem ochotniczo ok. 9000 harcerzy starszych, a 15 000 brało udział w działaniach pomocniczych. Harcerki pełniły służbę w czołówkach sanitarnych, szpitalach, na dworcach i opiekowały się uchodźcami.

Autor „Szkół harcerza”

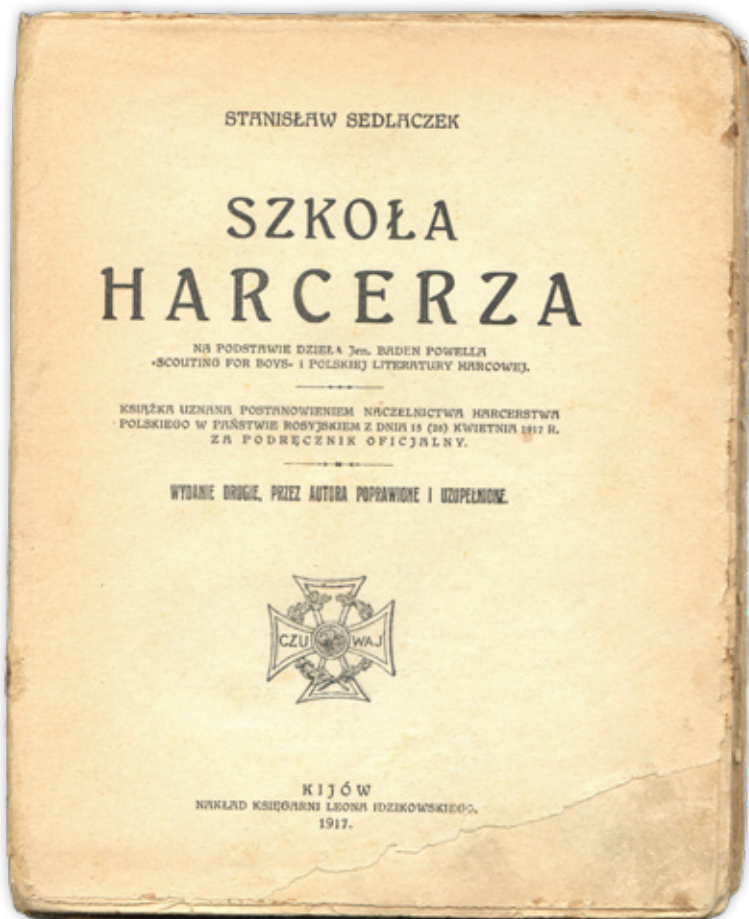
Wybór do Naczelnej Rady Harcerskiej i mianowanie pierwszym naczelnikiem Głównej Kwatery Męskiej ZHP przez formalnie i w pełni demokratycznie wybrane władze harcerskie dały Sedlaczkowi nowe możliwości działania. Stał się powszechnie znanym i szanowanym instruktorem, cenionym za wiedzę, zaangażowanie i skromność. Jego fenomenalna pracowitość i sprawne pióro pozwoliły mu łączyć funkcje na różnych poziomach władz harcerskich z redagowaniem czołowych pism organizacyjnych i niestrudzoną aktywnością publicystyczną. W latach 1922–1926 był wiceprzewodniczącym ZHP. Ponownie wybrano go do NRH w czasie II Walnego Zjazdu, podobnie na kolejnych aż do 1935 r. W lipcu 1922 r. został mianowany przez Naczelnictwo ZHP harcmistrzem.

Członkowie Naczelnictwa i Rada Hufca Skautowego w Kijowie (naczelnik Stanisław Sedlaczek siedzi w środku), 1917/1918 r. (ze zbiorów M. Miszczuka)

W drugiej połowie 1919 r. Sedlaczek zredagował i wydał pierwszy numer oficjalnego, urzędowego organu Naczelnictwa „Rozkazy i Okólniki Naczelnictwa ZHP”. Do stycznia 1923 r. Sedlaczek, a po nim Koziulewski wydali 19 numerów, w części drukowanych, w części hektografowanych. Pismo to było praktycznie jedynym środkiem komunikacji władz ZHP z członkami związku.

W latach 1921–1924 związek się rozrastał, ale wsparcie dla drużynowych w postaci nowych wydawnictw było bardzo skromne i w Organizacji Męskiej za każdą taką inicjatywą stał Sedlaczek. W połowie 1921 r. opublikował trzecie wydanie *Szkoły harcerza*, podręcznik – jak zaznaczał – przeznaczony „dla młodzieży do bezpośredniego użytku”. Analizując prace Sedlaczka, należy zawsze pamiętać, że pisał je z myślą o prowadzeniu kursów instruktorskich, szkoleniu drużynowych, a przede wszystkim codziennej pracy drużyny i zastępu – podstawowych, najważniejszych ogniw organizacyjnych. We wstępie Sedlaczek wprowadził ważne uwagi w zakresie nazewnictwa harcerskiego, które są do dzisiaj aktualne:

Słownictwo stosuję z rozmysłu mieszane: skaut – harcerz, skautowy – harcowy itd. Jakkolwiek bowiem cenię prądy, dążące do spolszczenia słownictwa harcerskiego – nie uważam za rzecz złą używanie wyrażań pochodzenia obcego, powszechnie u nas znanych i rozumianych. Używam słowa „harcerz” na oznaczenie skauta polskiego, nadając słowu „skaut” znaczenie „skaut w ogóle”, bez względu na narodowość. Przyimiotnika „harcowy” używam w znaczeniu: odnoszącym się do strony technicznej „harców”, „harcerski” – dotyczący ideologii lub organizacji harcerskiej. Słów „skautostwo”, „skautowski” nie używam, brzmia one dla mnie jakoś niezgodnie z duchem języka, a są niepotrzebne.

Rozwijający się związek wymagał sprawnej informacji o tym, co się dzieje we władzach i w terenie. „Rozkazy i Okólniki Naczelnictwa ZHP” zaczęły wychodzić pod zmienioną nazwą „Wiadomości Urzędowe”. Ukazywały się w miarę regularnie, 15 każdego miesiąca, i dzięki sporemu nakładowi, dochodzącemu do 1500 egz., były łatwo dostępne (koszt ok. 5000 marek). Sedlaczek starał się o zapewnienie wydawnictwu trwałych podstaw finansowych i jak informował na jego łamach: „Udało się uzyskać pewne zasiłki oraz poparcie firm handlowych i przemysłowych w formie ogłoszeń”. Redagował pismo do 1933 r.

Stanisław Sedlaczek położył wielkie zasługi dla harcerstwa, ale jego ekonomiczne poglądy były całkowicie utopijne. Ich podstawą była wiara w dyscyplinę i ofiarność jednostek organizacyjnych oraz poszczególnych harcerzy. Zakładał on, że wystarczy, aby każdy harcerz kupił znaczek lub los, a do kasy związku wpłynie określona kwota. Harcerze i ich rodzice byli ofiarni, ale na szczeblu drużyny. Koła przyjaciół dotowały obozy, fundowały sztandary, ale harcerzy niewiele obchodził los innych drużyn, a tym bardziej pomysły finansowe władz w Warszawie. Ciekawą ilustracją były wyniki finansowe loterii fantowej, z której dochody miały być przeznaczone na budowę Związkowej Stanicy Harcerskiej w Warszawie. Oddziały wzięły 62 650 biletów, a sprzedały 548. Jak łatwo się domyślić, nie zwróciły się nawet koszty druku.

Sedlaczek doskonale rozumiał znaczenie w działalności wychowawczej wynalazków takich jak radio. 8 lutego 1926 r. w sali nadawczej radiostacji warszawskiej Polskiego Towarzystwa Radiotechnicznego przy ul. Narbutta 29 odbyła się uroczysta inauguracja wieczorów harcerskich. Sedlaczek dbał, by te kwadransy były regularnie nadawane i na łamach „Harc mistrza” informował, że Naczelnictwo będzie przygotowywać regularne audycje emitowane w każdy poniedziałek między 19.30 a 20.00

oraz krótkie komunikaty w środy i piątki o 20.00. Audycje radiowe zawierały gawędy, materiały metodyczne, „czasem część koncertową, specjalnie harcerską”, ale ich głównym celem było przekazywanie oficjalnych komunikatów władz harcerskich.

Sedlaczek był dwukrotnie żonaty. Pierwszą żonę Janinę z domu Par-niewską, harcerkę, nauczycielkę, poznał w Kijowie, tam też w 1917 r. wzięli ślub. Janina była zaangażowana w konspirację harcerską, w maju 1919 r. przewiozła dla męża z Kijowa do Warszawy przez front polsko-bolszewicki raport Henryka Glassa, ostatniego naczelnika Har-cerstwa Polskiego w Państwie Rosyjskim. Raport był sprytnie ukryty w wydrążonej rączce stolarskiego świdra. 19 kwietnia 1924 r. Janina Sedlaczkowa i dziecko zmarli w czasie porodu.

Druga żona, także harcerka, Irena Szulcówna, od 1919 do 1920 r. pracowała jako maszynistka w Sztabie Generalnym WP, przepisując rozkazy sztabowe. Następnie była kierowniczką maszynistek w Naczel-

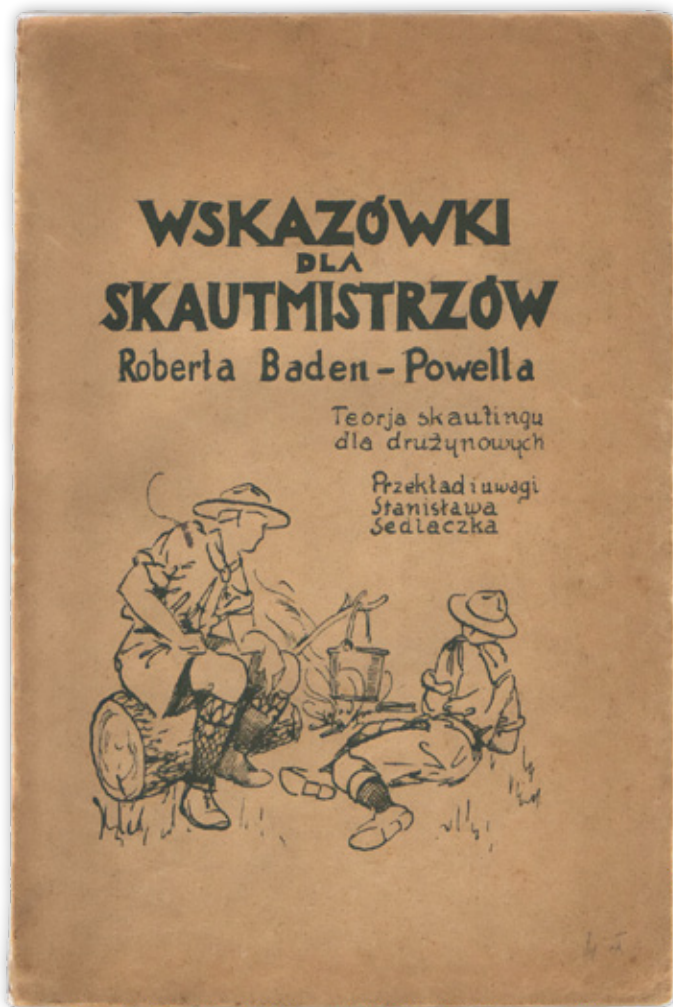

Sedlaczkowie z bliźniakami, Marysiem i Staszkiem oraz z młodszą córką Wandzią, ok. 1930 r. (ze zbiorów M. Wojdana)

nictwie ZHP, znali się więc doskonale ze wspólnej pracy. W 1924 r. Irena wzięła udział w jamboree w Danii, co świadczyło o wysokiej ocenie jej pracy w oczach władz harcerskich. Według rodzinnej legendy zbliżyli się właśnie w Kopenhadze, a w styczniu 1925 r. byli już po słowie. Irena była wówczas kierowniczką biura Naczelnictwa ZHP. Ich ślub odbył się 29 stycznia 1926 r. w Warszawie w kościele św. Antoniego Padewskiego oo. Franciszkanów (Reformatów) przy ul. Senatorskiej. Przez 15 lat, aż do śmierci Stanisława, łączyła ich wielka miłość i wzajemne zaufanie, na co dowodem są listy pisane często i z uczuciem. Sedlaczkowie mieli czworo dzieci: Mariana Witolda (10 XII 1926 – 2 III 2015), Stanisława (10 XII 1926 – 19 II 2018), Wandę (25 III 1928 – 8 V 2013) i Andrzeja Marię (19 IV 1938 – 10 VII 2019). Marek Wojdan pisze, że dzieci pamiętały ojca „jako zapracowanego i często podróżującego”. Aby pomiędzy pracą zawodową i służbą harcerską mieć czas dla rodziny, na pisanie musiał poświęcać noc.

W lutym 1920 r. Sedlaczek został przyjęty do studium psychologiczno-pedagogicznego w Państwowym Instytucie Pedagogicznym w Warszawie, które ukończył w 1922 r. Był wówczas pod wrażeniem wiedzy i umiejętności Józefy Joteyko, która ukierunkowywała jego zainteresowania harcerskie i zaproponowała temat jego dysertacji. Pracę zatytułowaną „Wstęp do analizy psychologicznej skautingu” złożył w 1925 r., oceniona została bardzo dobrze i 21 października 1925 r. uzyskał dyplom ukończenia Kursu Pedagogicznego. W latach 1921–1923 wykładał przedmiot o harcerstwie na Państwowym Kursie Wychowania Fizycznego. Zaangażował się w proces tworzenia Państwowego Instytutu Wychowania Fizycznego. W 1926 r. wszedł w skład pierwszego grona nauczycielskiego i miał się zajmować sprawami harcerstwa jako ważnego czynnika rozwoju fizycznego polskiej młodzieży. Wykładał przedmiot harcerstwo.

Sedlaczek nie należał formalnie do żadnej partii politycznej, jednak jego poglądy łatwo było utożsamić z ideologią Narodowej Demokracji. Od przyjazdu do Warszawy w 1919 r. wywierał decydujący wpływ na podstawy ideowe i programowe związku, w Naczelnictwie i w Głównej Kwaterze Męskiej był naturalnym przywódcą – osobą o największym i niekwestionowanym autorytecie. Warto dodać, że dla niego harcer-

stwo było nie tylko organizacją młodzieży, lecz także rodzajem zakonu czy bractwa rycerskiego i miało odegrać znaczącą rolę w odbudowie zrujnowanego kraju, targanego biedą, chorobami (gruźlica, choroby weneryczne), przestępczością, zagrożonego prostytutką, alkoholizmem i rosnącym niebezpieczeństwem ze Wschodu.

Przełom lat dwudziestych i trzydziestych był dla Sedlaczka bardzo pracowity. Pracował zawodowo w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, pełnił bardzo zajmujące obowiązki w Głównej Kwaterze Męskiej w Naczelnej Radzie Harcerskiej, a oprócz tego redagował „Wiadomości Urzędowe” i „Harcmistra” oraz prowadził bardzo aktywną działalność publicystyczną. Brał udział w dwóch ważnych dla harcerstwa męskiego wydarzeniach – II Zlocie Narodowym Harcerzy i III Jubileuszowym Jamboree w Anglii (lato 1929 r.).

Jednak kierunek pracy w harcerstwie męskim, jaki reprezentowali Sedlaczek i jego najbliżsi współpracownicy, rozmiął się z potrzebami harcerstwa. Nadmierny elitaryzm, coraz większe znaczenie wychowania religijnego, rozumianego jako doktrynalne wychowanie w duchu religii rzymskokatolickiej, wzmagало krytykę jego działalności. Chciał stworzyć grono starszyny harcerstwa męskiego z osób o najwyższych standardach moralnych i wychowawczych. Była to droga bardzo powolna i nie zadowalała instruktorów spoza GKM, mocno podkreślających konieczność szybszego rozwoju ZHP, który miał wpływać na szerokie kręgi młodego pokolenia na terenie całej Rzeczypospolitej, także na Wołyniu czy Śląsku. Krytykowali oni istniejący system kształcenia instruktorów, szukali możliwości pracy na terenie szkół powszechnych, szczególnie z młodzieżą robotniczą i wiejską.

Nierealne i pozbawione podstaw były ciągłe apele Sedlaczka o niezależność finansową od dotacji państwowych. Związek Harcerstwa Polskiego przez cały okres międzywojenny zatrudniał płatnych pracowników i jego rozwój bez dotacji byłby niemożliwy.

Reprezentacja polska na Obozy (ZLot) Skautek i Skautów Słowiańskich w drodze na Hradczany. Od lewej: Marian Łowiński, Jadwiga Laszczkówna, pierwszy z prawej: Antoni Olbromski, w drugim rzędzie za nim: Stanisław Sedlaczek, NN, Ignacy Wołkowicz, Most Karola, Praga 28 VI 1931 r. (zbiory Zespołu Historycznego ZHR w Bydgoszczy)

Oznaka uczestnika/uczestniczki obozów w Pradze (zbiory M. Miszczuka)

W 1930 r. nakładem Działu Wydawnictw Naczelnictwa ZHP ukazały się *Wskazówki dla skautmistrzów. Podręcznik dla drużynowych zawierający teorię skautingu*, które „przełożył z upoważnienia autora S. Sedlaczek”. Książka została przez Ministerstwo WRiOP zatwierdzona do użytku szkolnego „jako książka pomocnicza, dozwolona dla uczniów wyższych klas szkół średnich ogólnokształcących oraz jako książka do bibliotek nauczycielskich”.

W 1931 r. Sedlaczek znalazł się poza władzami wykonawczymi harcerstwa (Naczelnictwem i Główną Kwaterą Harcerstwa) i mimo że nadal pełnił wiele funkcji, nie umniejszało to jego poczucia krzywdy.

Jubileuszowy Zlot Harcerstwa w Spale 1935 r. Stanisław i Irena Sedlaczkowie w obozie środowiska harcerzy bydgoskich: pierwszy z lewej phm. Zdzisław Zagłoba-Zyglar z 4 BDH, bokiem komendant bydgoskiego ośrodka harcerzy 1936–1939 dz. h. por. Marcin Matuszewski, trzeci z prawej przewodniczący KPH wiceprezydent Bydgoszczy dr Tadeusz Chmielarski (zbiory Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy)

Aktywnie uczestniczył w wydarzeniach międzynarodowych, na co pozwalała mu doskonała znajomość języka niemieckiego, rosyjskiego i angielskiego. Brał udział w Obozach Skautów i Skautek Słowiańskich (Tábory slovanských skautů), które odbyły się w Pradze czeskiej w czerwcu 1931 r. Była to największa z dotychczasowych imprez zagranicznych ZHP, w której wzięło udział 1077 harcerzy i po raz pierwszy – oficjalnie jako uczestniczki – 332 harcerki. Uczestniczył w komendzie wyprawy polskiej na IV Jambooree w Gödöllő na Węgrzech i Jubileuszowym Zlocie Harcerstwa w Spale w 1935 r.

Naszywka Stanisława Sedlaczka ze Zlotu w Spale (zbiory M. Wojdana)

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży

Do 28 lipca 1931 r. Sedlaczek pracował jako referendarz w MWRiOP, następnie przeniesiono go w stan nieczynny, a z dniem 28 stycznia 1932 r. w stan spoczynku. Wtedy był już zatrudniony w Państwowym Instytucie Psychotechniki – zastępował na dwuletni okres urlopu naukowego jego kierownika. Po wygaśnięciu kontraktu w instytucie prowadził bardzo intensywną działalność publicystyczną, zajmował się tłumaczeniami, a honoraria pozwalały na utrzymanie sześciuosobowej rodziny, choć na skromnym poziomie. Marian Sedlaczek wspominał, że ojca nie było stać na kupienie mu wymarzonego roweru.

W 1935 r. pojawiła się możliwość pracy w Katolickim Związku Młodzieży Męskiej i Żeńskiej (KZMMŻ) w Poznaniu. Związki młodzieży męskiej i młodzieży żeńskiej działały wspólnie w jednej organizacji (rozdzielone ostatecznie jesienią 1938 r.) na terenie całego kraju jako dwie z czterech kolumn Akcji Katolickiej. Na początku lutego 1936 r. rodzina Sedlaczków przeniosła się na stałe do Poznania. Możliwość spokojnej pracy w swojej bibliotece Stanisław Sedlaczek postanowił wykorzystać

do dokończenia studiów akademickich i 3 lutego 1938 r. otrzymał indeks studenta Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Poznańskiego. Studia były bardzo intensywne i ogniskowały się wokół zagadnień psychologicznych. W ciągu roku napisał i przedstawił pracę magisterską „Oceny psychotechniczne i powodzenia szkolne”. Zarówno pracę, jak i całokształt studiów oceniono na „bardzo dobrze”.

Rok 1936 był bardzo ważny w pisarskiej działalności Sedlaczka. Ukazały się *Drogowskaz harcerski* (wyd. 2 popr. i rozszerzone), *Geneza skautingu i harcerstwa*. *Szkic w 25-lecie harcerstwa oraz*

Odznaka KSM (zbiory M. Miszczuka)

Indeks studenta Uniwersytetu Poznańskiego, 1938 r. (zbiory M. Wojdana)

Harcerstwo na Rusi i w Rosji 1913–1920. Nadal intensywnie pracował w KZMMŻ, poznawał obie organizacje i ich specyfikę. W 1936 r. zaczął publikować w „Kierowniku”, czasopiśmie związkowym.

W 1938 r. Sedlaczek przygotował dwie książki *Zastępy w KZMM* i *Zastępy w KZMŻ*. Pierwsza ukazała się na przełomie lat 1938 i 1939, druga w lutym 1939 r. w nakładzie po 2000 egz. Obie książki były napisane bardzo prostym, zrozumiałym językiem, a ich narracja miała pokazać zalety pracy w zastępach, zawierały ponadto identyczną, obszerną i przejrzyste skonstruowaną bibliografię. Ostatnią przed wojną pracą Sedlaczka było przygotowanie trzeciego wydania *Systemu zastępowego podług R.E. Philipsa „The Patrol System”*.

PAMIĘTNIK KRESOWY

ZESZYT I

STANISŁAW SEDLACZEK

HARCERSTWO NA RUSI I W ROSJI

1913 — 1920

WARSZAWA

1936

Najtrudniejsza próba

Przewidując niemiecką agresję, Sedlaczek wysłał całą rodzinę do krewnych we wsi Myślibory w pobliżu Nuru nad Bugiem. Niemcy zajęli Poznań 12 września. Marian Sedlaczek wspominał:

Niemcy już na drugi dzień po wkroczeniu do Poznania byli u nas w domu i pytali się gospodyni: „Gdzie jest ten Sedlaczek? Gdzie jest ta rodzina?”. Powiedzieli, że wyjechali na wakacje i nie wrócili – i dali spokój.

Wyposażenie mieszkania przepadło, materialny dorobek dwudziestu lat pracy został zagrabiony przez Niemców. Sedlaczek początkowo pracował dalej w Poznaniu, jednak musiał się stamtąd ewakuować. Z rodziną spotkał się dopiero pod koniec października 1939 r. w Warszawie. Bardzo szybko został zatrudniony w Stołecznym Komitecie Samopomocy Społecznej, co wiązało się z otrzymaniem mieszkania służbowego przy ul. Nowogrodzkiej 29. Sedlaczek zorganizował Komisję (Sekcję Komitetu) Opieki nad Wysiedlonymi (w 1941 r. dodano „i Uchodźcami”) i został jej kierownikiem. Wykazał się wówczas olbrzymim talentem organizacyjnym w doborze personelu sekcji, organizowaniu ognisk (miejsc umożliwiających tymczasowe zakwaterowanie), punktów żywieniowych i zapewnianiu odpowiednich dokumentów.

Drugim konspiracyjnym polem działania Sedlaczka było harcerstwo. Katolickie związki młodzieży zaprzestały swej działalności, natomiast w październiku 1939 r. została powołana nowa, narodowa, katolicka organizacja harcerska. Naturalnym jej przywódcą był hm. RP Stanisław Sedlaczek, jednocześnie twórca podstaw ideowych i programu oraz kierownik bieżącej pracy organizacji. Dowody na jego

STOLECZNY KOMITET
SAMOPOMOCY SPOŁECZNEJ

PREZYDIUM

WARSZAWA, JASNA 4

Rachunek czekowy P. K. O. 70-201
Centrala telefoniczna 556-60

Nr pismo

z dnia

znak 851/WP-39 data 27.XII.1939

w sprawie

B e s c h e i n i g u n g .

Das Staedttische Komitee der
Sozialen Fuersorge bestaetigt
hiermit, dass

Herr STANISŁAW SEDLACZEK

wohnhaft Nowogrodzka Str.29, als
Sekretaert der Fluchtlingskommission,
Jerolimka Str.47 taetig ist
und seinen Dienst in der Zeit von
8 bis 18 Uhr auszuueben verpflichtet
ist. Der Genannte darf somit zu andere
Arbeiten nicht herangezogen werden.

Z a ś w i a d c z e n i e .

Stołeczny Komitet Samopomocy Spo-
łecznej stwierdza, że

pan STANISŁAW SEDLACZEK

zamieszkały przy ul. Nowogrodzkiej 29
jest sekretarzem Komisji Opieki nad
Wysiedlonymi - Jerolimka 47 i pra-
cę swą wykonywa w czasie od godz. 8-ej
do 18-ej.

Wyżej wymieniony nie może być
pociągnięty do wykonywania innych
robót.

DAS STAEDTISCHE KOMITEE DER SOZIALEN FUERSORGE

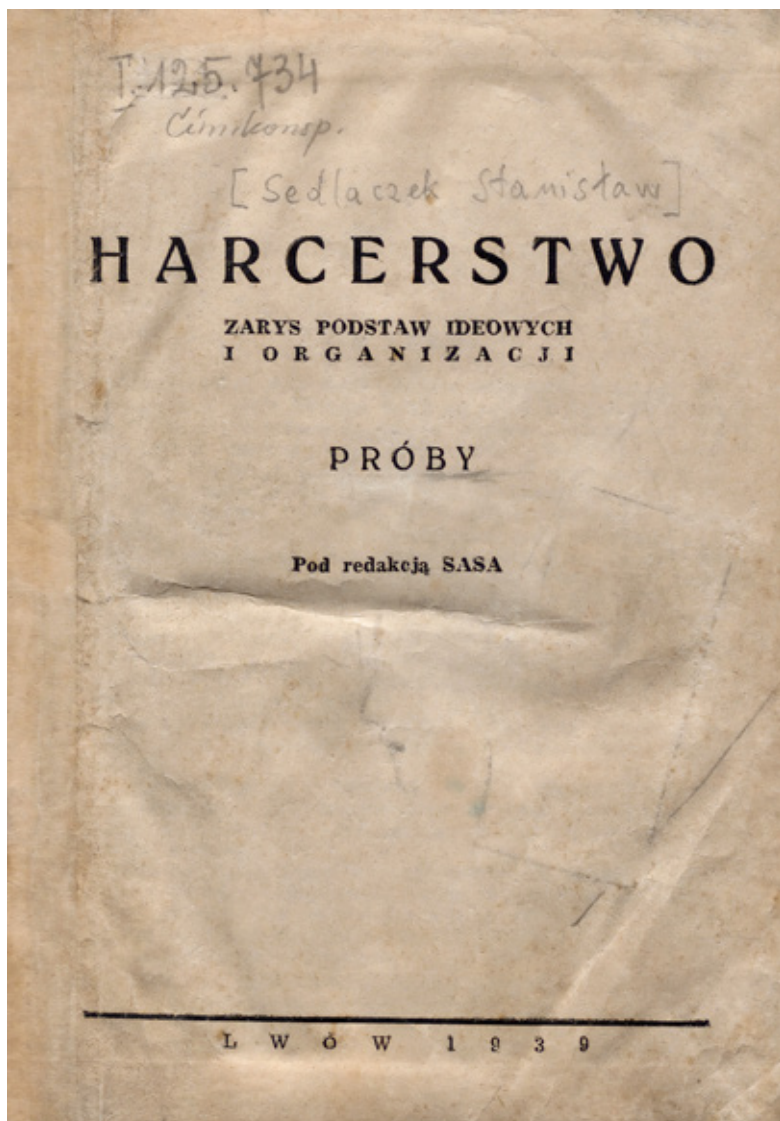
Henryk Drobosz

Wander 2. 1. 40.

Henryk

Zaświadczenie Komitetu Samopomocy Społecznej z 27 grudnia 1939 r. stwierdza-
jące, że Stanisław Sedlaczek jest sekretarzem Komisji Opieki nad Wysiedlonymi
i „nie może być pociągnięty do wykonywania innych robót” (zbiory M. Wojdana)

dominujący wpływ na tworzenie podstaw pracy hufców i kierunki rozwoju znajdujemy w wydanej konspiracyjnie, prawdopodobnie na jesieni 1941 r., broszurze *Harcerstwo. Zarys podstaw ideowych i organizacyjnych. Próby*, pod redakcją Sasa.

Stanisław Sedlaczek został aresztowany w nocy z 17 na 18 maja 1941 r. i osadzony na Pawiaku. Tej nocy w Stołecznym Komitecie Samopomocy Społecznej aresztowano kilkanaście osób. Marian Sedlaczek napisał:

Jak przyszli do nas do mieszkania, zachowywali się bardzo spokojnie. Nie robili w mieszkaniu żadnej rewizji. Nie obudziłem się. Mieliśmy dwa pokoje. Ojciec miał mieszkanie służbowe przy schronisku SKSS. Mama z siostrą i młodszym bratem spały w pokoju-kuchni, a my z bratem i z ojcem w drugim pokoju. Zachowywali się tak cicho, że żadne z dzieci się nie obudziło. Rano wstajemy, patrzę – puste miejsce, [ojca] nie ma. Mama powiada: „W nocy zabrali ojca, chyba gdzieś o dwunastej czy o pierwszej”. [...] pojechałem do wuja, który pracował w policji kryminalnej i miał nawet pozwolenie na noszenie broni. Niemcy wzięli z policji część Polaków do [wykrywania] normalnych przestępstw. [Poszedłem], żeby go powiadomić, co się stało. Próbowali ojca wydobyć, ale nie udało się go [wykupić].

Sedlaczek nie był przesłuchiwany, nie postawiono mu żadnych zarzutów, ale był nauczycielem, znanym działaczem społecznym, wybitnym instruktorem harcerskim i ta przynależność do polskiej elity wystarczała Niemcom, aby przesądzić o jego losie. Sedlaczek nie załamał się aresztowaniem, chciał nawet kontynuować pracę nad swoją rozprawą doktorską. 23 lipca został wywieziony transportem do Auschwitz i już 3 sierpnia zamordowany. 5 sierpnia 1941 r. Irena Sedlaczkowa otrzymała depezę o śmierci Stanisława.

Adam Kuryłowicz, działacz socjalistyczny, który był świadkiem w procesie Rudolfa Franza Ferdinanda Hößa, opowiedział, jak umarł Stanisław Sedlaczek:

Był on zatrudniony przy wyładowywaniu cementu z wagonów. Worki o wadze 50 kg więźniowie musieli nosić biegiem. Skórę na plecach mieli zdartą do krwi. Prof[esor] Sedlaczek upuścił worek. Wówczas SS-man zaczął go bić. Więzień zwrócił się po niemiecku do SS-mana: „Znam naród niemiecki i kulturę niemiecką. Dlaczego pan tak bije człowieka wycieńczonego pracą?”. Rozwścieczony SS-man zaczął okładać Sedlaczka kolbą od karabinu. Więzień upadł na ziemię. SS-man rzucił w niego workiem z cementem, łamiąc mu kręgosłup. W kilka godzin po tym prof. Sedlaczek zmarł.

Stanisław Sedlaczek, ostatnie zdjęcie przed aresztowaniem, Warszawa, maj 1941 r. (zbiory M. Wojdana)

Sterbeurkunde

G 1

(Standesamt Auschwitz ————— Nr. 37/1941)Der Lehrer Stanisław Sedlaczek, Katholisch —————wohnhaft Warschau, Senatorskastraße 28 —————ist am 3. August 1941 ————— um 05 Uhr 00 Minutenin Auschwitz, Kasernenstraße ————— verstorben.Der Verstorbene war geboren am 31. Januar 1892 —————in Kolomea —————

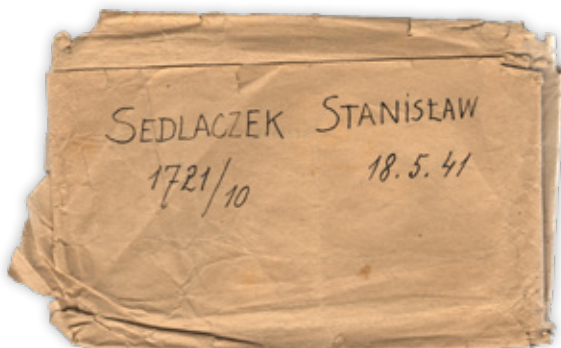
(Standesamt ————— Nr. —————)

Vater: Viktor Sedlaczek —————Mutter: Felizia Sedlaczek geborene Domikowska —————Der Verstorbene war nicht verheiratet mit Irena —————Sedlaczek geborene Schulz —————Auschwitz, den 23. August ————— 1941

(Siegel)

Der Standesbeamte
In VertretungJann**Gebührenfrei**

Zawiadomienie o śmierci, Auschwitz 23 VIII 1941 r. (zbiory M. Wojdana)

Koperta, w której Irena Sedlaczkowa odebrała z gestapo rzeczy osobiste męża oraz widoczny na fotografii portfel (zbiory M. Wojdana)

Pro memoria

Po aresztowaniu męża Irena z czwórką dzieci znalazła się w bardzo trudnej sytuacji materialnej, dbała jednak o ich wykształcenie na tajnych kompletach:

Jedynym celem mego życia będzie wychowanie dzieci naszych. Błagam Pana Boga o łaski i pomoc w wychowaniu ich podobnymi Ojcu. Wierzę, że myśli Staszka i jego wola stąd czy z zaświata są zawsze z nami.

st.strz. "Beski" Marian
Siedlaczek ze zgrupowania
"Gustaw"

z/r.....
D-ca Zgrupowania

ARMIA KRAJOWA

Okręg Warszawski

Nr

4145 *Duplikat!*
31.9.1944.

Zaświadczam, że

st.strz. *Beski* Marian
stopień wojsk., (pseudonim i imię)

Siedlaczek

jest
nazwisko

żołnierzem A. K.

Dnia 23. VII. 1944 r.

Komendant Obwodu

Goncz

Legitymacja żołnierza AK Batalionu
„Gustaw” Mariana Sedlaczka (zbio-
ry M. Wojdana)

Cel, o którym pisała, wypełniła wspaniale. Najstarsi synowie – bliźniacy, w sierpniu 1941 r. niespełna piętnastoletni – walczyli w powstaniu warszawskim w szeregach 4. Kompanii Harcerskiej Batalionu „Gustaw”. Marian po ukończeniu studiów w Polskim Seminarium Duchownym w Paryżu i na Katolickim Uniwersytecie w Paryżu przyjął święcenia kapłańskie i otrzymał stopień licencjata teologii. Na prośbę arcybiskupa Dakaru i za zgodą arcybiskupa poznańskiego wyjechał w 1980 r. do Senegalu, gdzie pełnił obowiązki ojca duchownego w niższym seminarium duchownym trzech centralnych diecezji tego kraju. Stanisław ukończył studia na Politechnice Poznańskiej i jako magister inżynier mechanizacji rolnictwa ponad czterdzieści lat był pracownikiem naukowym Przemysłowego Instytutu Maszyn Rolniczych w Poznaniu. Wanda uzyskała w 1952 r. na Uniwersytecie Poznańskim dyplom magistra psychologii i jako psycholog pracowała ponad trzydzieści lat w zakładach dla nieletnich podległych Ministerstwu Sprawiedliwości. Andrzej ukończył Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Poznaniu (1962) i po uzyskaniu specjalizacji z zakresu chirurgii klatki piersiowej oraz stopnia doktora habilitowanego z tejże dziedziny (1983) został mianowany na stanowisko docenta i kierownika Kliniki Chorób Płuc i Gruźlicy Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie (1985).

Opaska powstańcza Mariana Sedlaczka (zbiory M. Wojdana)

Zakończenie

Stanisław Sedlaczek przed wybuchem I wojny światowej działał w patriotycznych organizacjach narodowych: Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, Polskim Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”, szkolił się w Akademickiej Stałej Drużynie Sokolej we Lwowie. W 1913 r. włączył się w działalność polskiego skautingu. Dwukrotnie przyszło mu działać w warunkach konspiracji – antyrosyjskiej i antyniemieckiej w Kijowie w latach 1915–1919 (używał pseudonimu Marian Lwowicz) oraz antyniemieckiej w Warszawie w latach 1939–1941 (jako Sas).

Był postacią wielowymiarową, a przy tym prawdziwym tytanem pracy. Potrafił pogodzić życie osobiste z olbrzymią pracą, jaką wykonywał dla harcerstwa. Wymagający względem siebie, ale też wobec innych, w harcerstwie męskim stał się autentycznym autorytetem i powszechnie szanowanym instruktorem. Pozostawał wierny swojej idei niezwykle elitarnego harcerstwa, którego rozwój ograniczał także osobiście, prowadząc kursy instruktorskie jedynie dla kilkunastu uczestników, kumulując władzę w Naczelnictwie ZHP i Głównej Kwaterze Męskiej, a tym samym uniemożliwiając kształcenie starszych w chorągwiach. Sedlaczek był przekonany o słuszności swojego postępowania, ale nie wsłuchiwał się w głosy innych, nie badał tego, co czują i czego potrzebują instruktorzy na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych. Trzymał się schematu zakonu etycznego, którego kręgosłup mieli stanowić wyszkoleni przez niego osobiście harcmistrze o bardzo wyrazistych poglądach narodowych i religijnych. Tymczasem do harcerstwa płynęła masa młodzieży, którą nie mogło pokierować kilkunastu absolwentów kursów instruktorskich organizowanych rokrocznie przez GKM. Odszedł z władz harcerstwa, ale pozostał wierny sprawie wychowania nowych pokoleń.

Dążył do zainteresowania instruktorów sprawami naukowymi i wykorzystywaniem dorobku badań z zakresu psychologii dziecka, wychowania, aby mogli kształtować „lepszego człowieka”. Uważał bowiem, tak jak jego mistrzyni prof. Józefina Joteyko, że trzeba „oprzeć wychowanie i nauczanie na wiedzy”.

Plecak Stanisława Sedlaczka, w którym Wanda wywiozła z powstania dokumenty i pamiątki rodzinne (zbiory M. Wojdana)

Krzemień przywieziony przez Sedlaczka z kursu w Kamieńcu Podolskim – jedyna rzecz, którą Niemcy pozostawili w jego mieszkaniu po wojnie (zbiory M. Wojdana)

Bibliografia

- Archiwum Akt Nowych, ZHP 76, 148, 552, 1930.
- Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, RP 1642.
- Archiwum Archidiecezjalne Poznań, Akta dotyczące zatrudnienia S. Sedlaczka, zesp. nr 0116 – Dział Wydawniczy Ostoi, WO 0219.
- Materiały do biografii Stanisława Sedlaczka w zbiorach Marka Wojdana „Sedlaczek S., 31 I 1892 – 3 VIII 1941. W pięćdziesiątą rocznicę śmierci”, mps.
- B.Z., *Tytan pracy harcerskiej*, „Harce. II Narodowy Zlot Harcerzy. Dziennik obozowy” (Poznań) 1929, nr 4.
- Dziekoński Z., *Przed Zlotem. Druh Stanisław Sedlaczek Naczelnik GKM w rozmowie z „Harcerzem”*, „Harcerz. Tygodnik młodzieży harcerskiej” (Warszawa) 1929, R. 10, nr 11/12.
- Glass H., *Na szlaku Chudego Wilka. Z podziemi ku Polsce*, Poznań [1932].
- Konarski S., *Sedlaczek Stanisław Marian* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 36, z. 1, Warszawa–Kraków 1995.
- Miszczyk M., *Lord Cotbury. Harcmistrz Rzeczypospolitej Stanisław Sedlaczek*, Warszawa 2021.
- [Miszczyk M.], *Sedlaczek Stanisław (31 I 1892 – 3 VIII 1941)* [w:] *Leksykon harcerstwa*, red. O. Fietkiewicz, Warszawa 1988.
- Miszczyk M., *Stanisław Marian Sedlaczek – rodzina, nauka, działalność społeczna, pierwsze kroki skautowe* [w:] *Harcerstwo. Zarys podstaw ideowych i organizacji. Próby*, red. [S. Sedlaczek] Sas, Kraków 2015 („Przywrócić Pamięć”).
- Miszczyk M., *Stanisław Marian Sedlaczek. W służbie Polsce. Materiały do biografii (1928–1941)* [w:] S. Sedlaczek, *Kształcenie starszyny harcerskiej*, Kraków 2018 („Przywrócić Pamięć”).
- Sedlaczek S., *Garwedy o prawie harcerskim. Harcerz nie pije napojów alko-*

- holowych*, Warszawa 1932 (Biblioteczka „Czuj Duch”, seria 1).
- Sedlaczek S., *Gawędy o prawie harcerskim. Harcerz służy Bogu*, Warszawa 1932 (Biblioteczka „Czuj Duch”, seria 1).
- Sedlaczek S., *Geneza skautingu i harcerstwa. Szkic w 25-lecie harcerstwa*, Warszawa 1936.
- Sedlaczek S., *Harcerstwo na Rusi i w Rosji 1913–1920*, „Pamiętnik Kresowy” (Warszawa) 1936, z. 1.
- Sedlaczek S., *Harcerstwo. Zarys podstaw ideowych i organizacji. Próby*, red. [S. Sedlaczek] Sas, Lwów [właśc. Warszawa], 1939 [właśc. 1941].
- Sedlaczek S., *Kilka myśli o zadaniach harcerstwa*, Warszawa 1919.
- Sedlaczek S., *Metodyka harców w przykładach. Zarys podręcznikowy dla drużynowych harcerskich i nauczycieli*, Warszawa 1935.
- Sedlaczek S., *O wychowanie i życie religijne w harcerstwie. Trzy przyczynki*, Warszawa 1931 („Biblioteka Głównej Kwatery Męskiej Związku Harcerstwa Polskiego”, seria B, nr 3).
- Sedlaczek S., *Szkola harcerza na podstawie dzieła jen. Baden-Powella „Scouting for Boys” i polskiej literatury harcerskiej*, wyd. 3, Warszawa 1921 [właśc. 1920].
- Sedlaczek M., Sedlaczek W., *Harc mistrz Rzeczypospolitej – Stanisław Sedlaczek 31 I 1892 – 3 VIII 1941. W 50-tą rocznicę śmierci*, Poznań 1991.
- Welker L.J., *Sedlaczek Stanisław* [w:] *Harcerski słownik biograficzny*, t. 1, red. J. Wojtycza, Warszawa–Łódź 2006.
- Wskazówki dla drużynowych i przybocznych skautowych*, „Przewodnik Gimnastyczny »Sokół«. Organ Związku Polskich Gimnastycznych Towarzystw Sokolich” (Lwów) 1913, R. 33, nr 1.

OPUBLIKOWANE BROSZURY

z serii „Bohaterowie Niepodległej”

1. Marek Gałęzowski, *Stanisław Kaszubski „Król”*
2. Grzegorz Bębniak, Sebastian Rosenbaum, Mirosław Węcki, *Wojciech Korfanty*
3. Anitta Maksymowicz, *Agnieszka Wisła*
4. Marek Gałęzowski, Jerzy Kirszak, *Józef Piłsudski*
5. Tomasz Sikorski, *Antoni Sikorski*
6. Przemysław Olstowski, *Gustaw Orlicz-Dreszer*
7. Zdzisław Kościański, *Józef Skrzydlewski*
8. Daniel Koreś, *Józef Szostak „Filip”*
9. Zdzisław Kościański, *Kazimierz Zenkteler „Warwas”*
10. Daniel Koreś, *Konstanty Plisowski*
11. Krzysztof Korda, *Ksiądz Józef Wrycza*
12. Jacek Magdoń, *Leopold Lis-Kula*
13. Jacek Błoński, *Orlęta Przemyskie. Obrońcy polskich Kresów*
14. Zofia Fenrych, *Tadeusz, Stanisław i Władysław Fenrychowie*
15. Marek Gałęzowski, *Wacław Lipiński*
16. Wawrzyniec Wierzejewski, *Wincenty, Jan i Maria Wierzejewscy*
17. Marek Gałęzowski, *Jerzy Kulczycki*
18. Grzegorz Łeszczyński, *Ksiądz Józef Skorel*
19. Szymon Nowak, *Franciszek Sikorski*
20. Tomasz Gąsowski, *Władysław Belina-Prażmowski*
21. Bartosz Januszewski, *Mariusz Zaruski*
Бартош Янушевський, Маріуш Заруський
22. Marek Kozubel, *Józef Gigiel-Melechowicz*
23. Szymon Nowak, *Wilhelm Jakub Kasprzykiewicz*
24. Radosław Wnorowski, *Bronisław Bohaterewicz*
25. Marek Gałęzowski, *Bogusław Szul-Skjöldkrona*
26. Grzegorz Łeszczyński, *Henryk Bolesław Dyduch*

27. Marek Gałęzowski, *Wilhelm Wyrwiński „Wilk”*; Zygmunt Wiktor Bobrowski „Zdzisław”
28. Marek Gałęzowski, *Zygmunt Radoński „Żarski”*
29. Marek Kozubel, *Edward Franciszek Herbert*
30. Barbara Męczykowska, *Józef Haller*
31. Marek Gałęzowski, *Tadeusz Żuliński „Roman Barski”*
32. Krzysztof Karol Daszyk, *Stanisław Długosz „Tetera”*
33. Tomasz Sikorski, *Harcerze w wojnie polsko-bolszewickiej*
34. Szymon Nowak, *Stefan Pogonowski*
35. Marian Miszczuk, *Władysław Nekrasz*
36. Bartłomiej Kluska, *Ksiądz Ignacy Jan Skorupka*
37. Szymon Nowak, *Bohaterowie spod Zadwórze*
38. Radosław Wnorowski, *Stefan Kossecki*
39. Przemysław Kałek, *Stanisław Kwaśniewski*
40. Marek Pietruszka, *Teresa Jadwiga Grodzińska*
41. s. Teresa Antonietta Frącek RM, *Matka Matylda Getter*
42. Grzegorz Łubczyk, *Henryk Sławik*
43. Wojciech Königsberg, *Jan Piwnik „Ponury”*
44. Grzegorz Makus, *Tadeusz Zieliński „Igła”*
45. Arkadiusz Kazański, *Jan Piotr Koziątek*
46. Sławomir Formella, *Lech Bądkowski*
47. Grzegorz Łeszczczyński, *Henryk Bąk*
48. Arkadiusz Kazański, *Alina Pienkowska-Borusewicz*
49. Artur Adamski, *Kornel Morawiecki*
50. Maja Lubiejewska-Chilicka, *Maryla Płońska*
51. Anna Maria Adamus, *Józef Sierociński*
52. Paweł Rokicki, *Mieczysław Bejnar*
53. Adam Hlebowicz, *Grażyna Lipińska*
54. Mariusz Kolmasiak, *Walenty Wójcik*
55. Szymon Nowak, *Jan Szypowski „Leśnik”*
56. Marek Gałęzowski, *Zygmunt Zygmuntowicz (Ostersetzer)*
57. Tomasz Dziki, *Wojciech Józef Gromczyński*
58. Marek Gałęzowski, *Bajończycy*
59. Michał Gruszczyński, *Stanisław Leon Jeute „Cezary”*
60. Marian Miszczuk, *Jan Rossman*
61. Szymon Nowak, *Adolf Pilch „Góra”, „Dolina”*
62. Marek Gałęzowski, *Ksiądz Józef Panaś*
63. Daniel Szlachta, *Józef Rymer*

64. Marek Kozubel, *Zofia, Sabina i Anna Kleczkowskie*
65. Marek Gałęzowski, *Bolesław Mościcki, Bronisław Romer*
66. Aleksandra Anna Kozłowska, *Bolesław Roja*
67. Witold Iwaszkiewicz, *Alfons Zgrzebnik*
68. Jacek Stępowski, *Romuald Suliński*
69. Tomasz Ściborowski, Jan Zdzienicki, *Roman Siekiel-Zdzienicki*
70. Tomasz Panfil, *Antoni Kopaczewski „Lew”*
71. Justyna Błażejowska, *Jan Olszewski*
72. Szymon Nowak, *Józef Bellert*
73. s. Marcina Ewa Gieniusz CSIC, *Ewa Matuszewska „Mewa”*
74. Tomasz Panfil, *Andrzej R. Czaykowski „Garda”*
75. Grzegorz Makus, *Henryk Lewczuk „Młot”*
76. Marek Pietruszka, *Józef Bronisław Marjański „Jan Marski”*
77. Mariusz Żuławnik, *Tadeusz Zygmunt Jeziorowski*
78. Tomasz Panfil, *Kazimiera Garbowska, „Wdowa”*
79. Daniel Szlachta, *Ksiądz Jan Brandys*
80. Ewelina Małachowska, *Józefa Kantor*
81. Wojciech Gonera, *Jan Zieliński „Wojtek”*
82. Grzegorz Łeszczyński, *Stefan Głogowski „Józef”*
83. Szymon Nowak, *Jan Żabiński „Franciszek”*
84. Marian Miszczuk, *Stanisław Marian Sedlaczek*

W przygotowaniu:

85. Małgorzata Sokołowska, *Antoni Kasztelan*
86. Paweł Rokicki, *Józef Sknurzył*

Koncepcja merytoryczna:
dr hab. Marek Gałęzowski, dr hab. Jerzy Kirszak

Konsultacja naukowa: dr hab. Marek Gałęzowski

Redakcja: Ewa Kostka

Korekta: Liucija Cepulionis, Zofia Krzywicka-Vauthier

Projekt graficzny: Sylwia Szafrńska

Skład: Kazimierz Krajewski

Fotografia na okładce:
Stanisław Marian Sedlaczek (ze zbiorów M. Miszczuka)

Druk i oprawa:
Drukarnia Wydawnicza im. W.L. Anczyca S.A.
ul. Nad Drwiną 10, 30-741 Kraków

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2022

ISBN: 978-83-8229-470-5 (druk)
ISBN: 978-83-8229-471-2 (PDF online)

Zapraszamy:
www.ipn.gov.pl
www.ipn.poczytaj.pl

Seria „Bohaterowie Niepodległej” przedstawia postacie, które uczestniczyły w zmaganiach o niepodległość Rzeczypospolitej w latach 1914–1918 oraz o granice Polski Odrodzonej w latach 1918–1921. Celem serii jest upamiętnienie heroizmu osób oraz czynów związanych z wydarzeniami tego czasu, jak również prezentacja wzorca postawy – poświęcenia dla idei niepodległości Polski. W serii znajdują się sylwetki zarówno osób powszechnie znanych z kart podręczników najnowszych dziejów Polski, jak i tych bohaterów Niepodległej, których nazwiska, dziś często zapomniane, warto przypomnieć, m.in. żołnierzy Legionów Polskich, Armii Błękitnej, uczestników wojny polsko-bolszewickiej, członków Polskiej Organizacji Wojskowej, powstańców wielkopolskich i śląskich oraz bojowników innych polskich formacji wojskowych uczestniczących w zmaganiach o Niepodległą i jej granice.

